EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 5.6.2024
COM(2024) 231 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

Letno poročilo o dejavnostih Evropske unije na področju raziskav in tehnološkega razvoja ter spremljanju programov Obzorje Evropa in Obzorje 2020 v letu 2023

1. OZADJE

To poročilo vsebuje neizčrpen pregled ključnih raziskovalnih in inovacijskih dejavnosti EU v letu 2023 ter spremljanja programov Obzorje Evropa, Obzorje 2020 in programa Euratoma za raziskave in usposabljanje.

Pripravljeno je bilo v skladu s členom 190 Pogodbe o delovanju Evropske unije in členom 7 Pogodbe Euratom v povezavi s členom 50 Uredbe (EU) 2021/695 Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje Evropa ter členom 12 Uredbe Sveta (Euratom) 2021/765 o vzpostavitvi Programa za raziskave in usposabljanje Evropske skupnosti za atomsko energijo.

2. POLITIČNO OZADJE IN NAPREDEK NA PODROČJU POLITIKE

Leto 2023 je bilo leto številnih globalnih izzivov. Podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti, onesnaževanje, digitalna preobrazba, grožnje za zdravje in staranje prebivalstva so privedli do velikega povpraševanja po rešitvah, ki temeljijo na raziskavah in inovacijah. Na oblikovanje politik na področju raziskav in inovacij so vplivale tudi nestabilne geopolitične razmere, zlasti ruska vojna agresija proti Ukrajini.

2.1 Ukrajina in notranja varnost EU

Komisija je še naprej zagotavljala podporo Ukrajini, pri čemer se je osredotočila na tri ključne cilje:

1. podpora znanosti in ukrajinskim raziskovalcem v Ukrajini in begunstvu;
2. pospešitev prizadevanj Ukrajine za vključitev v EU na področju raziskav in inovacij;
3. zagovarjanje vloge raziskav in inovacij v ključnih političnih in operativnih okvirih za spodbujanje okrevanja Ukrajine.

Predlog Komisije za uredbo o vzpostavitvi instrumenta za Ukrajino vključuje pomembna sklicevanja na obnovo raziskovalne infrastrukture.

Decembra je bil v Kijevu odprt urad programa Obzorje Evropa, v katerem bodo pomagali pri možnostih financiranja in podpirali prosilce. Dogodek je predstavljal tudi politični začetek pobude v višini 20 milijonov EUR za podporo ukrajinskim prodornim inovatorjem.

Za povečanje notranje varnosti EU, zaščito njenega prebivalstva in kritične infrastrukture pred kibernetskimi in fizičnimi grožnjami ter povečanje odpornosti na nesreče so bili sprejeti naslednji ukrepi:

- EU je oblikovala svojo prvo večletno strateško politiko za evropsko integrirano upravljanje meja v obdobju 2023–2027 z raziskavami in inovacijami kot medsektorskim elementom za podporo ukrepom, kot je izvajanje kontrol na mejah;
- Evropski parlament in Svet sta se dogovorila o mandatu nove Agencije Evropske unije za droge, katere naloge vključujejo različne raziskovalne in inovacijske dejavnosti;

- Komisija je objavila sporočilo o preprečevanju morebitnih groženj zaradi dronov, v katerem je opredelila, kako se z raziskavami, ki jih financira EU, preprečujejo grožnje, ki jih predstavljajo droni;
- Komisija je organizirala dogodek o raziskavah na področju varnosti, na katerem se je zbralo več kot 1 000 oblikovalcev politik, raziskovalcev, strokovnjakov s področja varnosti in predstavnikov industrije, ki so razpravljali, kako bi z raziskavami na področju varnosti povečali odpornost EU;
- sprejet je bil Program Unije za varno povezljivost za obdobje 2023–2027, s katerim naj bi EU na podlagi dejavnosti raziskav in inovacij zagotovili vesoljske storitve satelitske komunikacije;
- Svet je odobril revidirano strategijo EU za pomorsko varnost in njen akcijski načrt, ki vključuje številne ukrepe, povezane z raziskavami in inovacijami, ki so namenjeni reševanju novih varnostnih groženj.

2.2 Odprta strateška avtonomija, gospodarska varnost in mednarodno sodelovanje EU

Cilj evropske strategije za gospodarsko varnost je v skladu z globalnim pristopom k raziskavam in inovacijam zagotoviti gospodarsko odprtost EU in zaščititi varnost raziskav. Raziskave in inovacije imajo ključno vlogo pri vsaki od treh prednostnih nalog strategije: spodbujanje, zaščita in sklepanje partnerstev.

Spodbujanje:

S strategijo za gospodarsko varnost se spodbuja konkurenčnost s tem, da se v okviru programa Obzorje Evropa vlaga v strateške tehnologije, ki so ključne za gospodarsko varnost, kot so napredni polprevodniki in kvantno računalništvo.

Platforma za strateške tehnologije za Evropo je predlagala finančno podporo za kritične tehnologije in povečanje odpornosti EU. Komisija je predlagala tudi akt o kritičnih surovinah in akt o neto ničelni industriji, v katerih se spodbuja več raziskav in inovacij na področjih, ki bi lahko okrepila odpornost EU.

Zaščita:

Za zaščito odprte strateške avtonomije EU je ključnega pomena, da se izboljša varnost raziskav tako, da se sistematično uporabljajo obstoječa orodja ter da se ugotovijo in odpravijo morebitne preostale pomanjkljivosti. V letu 2023 so se uporabljali naslednji ukrepi:

- varnostna ocena projektov programa Obzorje Evropa je vključevala pregled 118 predlogov (68 v letu 2022), za 20 od teh pa je bil izveden postopek varnostnega pregleda v sodelovanju z nacionalnimi varnostnimi strokovnjaki;
- v uredbi o programu Obzorje Evropa je predvidena možnost, da se sodelovanje omeji zaradi zaščite strateških sredstev, interesov, avtonomije ali varnosti Unije (člen 22(5));
- Komisija je v skladu z naborom orodij za obravnavanje tujega vmešavanja v raziskave in inovacije organizirala vzajemno učenje o tujem vmešavanju v raziskave in inovacije, pri katerih so sodelovali predstavniki iz 14 držav članic.

Sklepanje partnerstev:

Komisija je okrepila sodelovanje na področju raziskav in inovacij z:

- Združenimi državami Amerike s podaljšanjem dvostranskega sporazuma o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju;
- Latinsko Ameriko in Karibi, kjer se je na dvoregionalnem srečanju visokih uradnikov začel pripravljati nov strateški časovni načrt za sodelovanje;
- Afriško unijo (AU) s programom AU-EU za inovacije za preoblikovanje inovacijskih zmogljivosti EU in AU za spodbujanje trajnostnih delovnih mest in rasti;
- Indijo z ustanovitvijo delovne skupine za čisto in zeleno energijo v okviru Sveta za trgovino in tehnologijo med EU in Indijo;
- Vseatlantskim zavezništvom za raziskovanje oceanov in inovacije, vključno z Norveško in Združenim kraljestvom.

Komisija je v skladu s skupnim sporočilom *EU-Kitajska – strateška vizija* nadaljevala razprave o prihodnjem sodelovanju med EU in Kitajsko pri raziskavah in inovacijah.

2.3 Zeleni in digitalni prehod

Boj proti podnebnim spremembam je v letu 2023 ostal glavna prednostna naloga, kar je razvidno iz številnih dejavnosti EU na področju raziskav in inovacij, s katerimi se pridobiva dokazna podlaga za izvajanje Evropskega zelenega dogovora:

- Komisija je objavila Industrijski načrt v okviru zelenega dogovora skupaj z aktom o neto ničelni industriji in aktom o kritičnih surovinah, da bi povečala konkurenčnost evropske neto ničelne industrije in podprla prehod na podnebno nevtralnost s posebnimi ukrepi v zvezi z raziskavami in inovacijami, na primer v zvezi z zelenim vodikom;
- sprejeti so bili novi zakonodajni akti EU, kot so ReFuelEU za letalstvo, FuelEU za pomorstvo in uredba o infrastrukturi za alternativna goriva;
- januarja je Komisija predstavila nov dogovor za opraševalce v podporo raziskavam v zvezi z opraševalci ter vzroki in posledicami zmanjševanja njihovega števila;
- julija je Komisija predstavila predlog direktive o spremljanju in odpornosti tal, novembra pa okvir za monitoring odpornih evropskih gozdov, da bi se izboljšalo znanje o evropskih gozdovih;
- pomembna vloga raziskav in inovacij EU pri spodbujanju sistemskega prilagajanja podnebnim spremembam je potrjena v Poročilu o izvajanju strategije EU za prilagajanje podnebnim spremembam, ki je priloženo Poročilu EU o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2023;
- izboljšali so se zasnova dražb in necenovna merila za dodelitev, s katerimi se podpirajo inovacije v okviru evropskega akcijskega načrta za vetrno energijo;
- v Akcijskem načrtu EU za omrežja je navedeno, da so raziskave in inovacije ključnega pomena pri preoblikovanju omrežij električne energije v pametna omrežja, ki bodo postala digitalna in jih bo mogoče spremljati v realnem času ter daljinsko upravljati in bodo kibernetsko varna;
- v Sporočilu o reviziji evropskega strateškega načrta za energetsko tehnologijo se podpirajo čiste, učinkovite in stroškovno konkurenčne energijske tehnologije, ki naj bi jih razvili s sodelovanjem pri raziskavah na področju čiste energije;
- ukrepi v okviru novega evropskega programa za inovacije na področju nizkoogljičnih tehnologij, krožnega gospodarstva in digitalnega prehoda so prispevali k doseganju ciljev zelenega in digitalnega prehoda;

- Komisija je decembra sprejela sveženj „ena snov, ena ocena“, ki vsebuje tri zakonodajne predloge za izboljšanje baze znanja o kemikalijah;
- EU je razširila področje uporabe in obseg sklada za inovacije, ključnega instrumenta EU za financiranje uporabe rezultatov raziskav in inovacij ter uvajanje neto ničelnih in inovativnih tehnologij za razogljičenje Evrope;
- predlog o pravici do popravila in pobude o mikroplastiki, ki se opirajo na rezultate raziskovalnih in inovacijskih projektov EU za izboljšanje krožnosti izdelkov in preprečevanje onesnaževanja z mikroplastiko;
- na tretji konferenci AgriResearch so bile opredeljene prihodnje raziskave in inovacije v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju;
- v okviru pobude Hrana 2030 je decembra potekala konferenca in objavljeno je bilo poročilo, v katerem so opisane raziskovalne in inovacijske poti za preobrazbo prehranskih sistemov;
- Komisija je sprejela sveženj o ribištvu in oceanih, vključno z akcijskim načrtom za morje z razdelkom, osredotočenim na krepitev raziskav in inovacij;
- V letu 2023 so bile sprejete poti prehoda za kemično industrijo gradbeništvo in tekstilno industrijo, v katerih so opredeljeni posebni raziskovalni ukrepi za omogočanje zelenega prehoda;
- septembra 2023 je začel veljati evropski akt o čipih, katerega cilj je okrepiti konkurenčnost in odpornost Evrope z močnimi raziskovalnimi dejavnostmi na področju polprevodniških tehnologij in aplikacij;
- Komisija je sprejela sporočilo o dolgoročni konkurenčnosti EU, v katerem so raziskave in inovacije poudarjene kot eden od glavnih dejavnikov dolgoročne konkurenčnosti. Predlaga na primer davčne spodbude, javno-zasebna partnerstva in obsežne projekte, zlasti na ključnih področjih čiste tehnologije, digitalizacije in biotehnologije.

2.4 Partnerstvo z državami članicami

Do začetka decembra je bilo od 613 mejnikov, povezanih z raziskavami in inovacijami, ki jih morajo doseči države članice, da bi prejele ustrezna plačila iz mehanizma za okrevanje in odpornost, doseženih 87 (približno 14 %). Državam članicam je bilo izplačanih 5,98 milijarde EUR, kar je približno 12,5 % skupne podpore, dodeljene za raziskave in inovacije (48 milijard EUR).

V letu 2023 so bile dvostranske razprave med Komisijo in državami članicami utrjene z okrepljenimi dialogi, katerih cilj je oblikovati pristope, prilagojene posameznim državam.

EU je državam članicam zagotovila tudi podporo za izboljšanje njihovega sistema raziskav in inovacij z usklajenim uvajanjem instrumenta za podporo politikam. To je vključevalo posebne projekte za Hrvaško, Grčijo in Romunijo ter začetek vzajemnega učenja o vključevanju državljanov, raziskovalnih misijah EU, predvidevanju, valorizaciji znanja in razogljičenju industrije.

Da bi povečala privlačnost poklicnih poti na področju raziskav, je Komisija julija sprejela Predlog priporočila Sveta o evropskem okviru za pritegnitev in ohranjanje talentov na področju raziskav, inovacij in podjetništva v Evropi.

Za nadzor nad izvajanjem novega evropskega raziskovalnega prostora (ERP) je bil vzpostavljen sistem spremljanja in poročanja, prvo poročilo o spremljanju ERP pa je bilo objavljeno novembra.

V manj uspešnih državah je bilo organiziranih več ciljno usmerjenih informativnih dni v okviru dela programa Obzorje Evropa za širitev.

Komisija je avgusta sprejela tretje poročilo o izvajanju uredbe o Konzorciju evropske raziskovalne infrastrukture, ki je postala pravni instrument za infrastrukturne pobude.

2.5 Neposredni ukrepi, ki jih izvaja Skupno raziskovalno središče Komisije

Skupno raziskovalno središče (JRC) je podprlo številne pobude Komisije in med številnimi dejavnostmi:

- uvedlo opazovalnico EU, ki spremlja krčenje in degradacijo gozdov po vsem svetu in s katero se bo pripomoglo k zaščiti in obnovi gozdov;
- ustanovilo Evropski center za algoritemsko preglednost, ki bo podpiral prizadevanja pri urejanju digitalnih storitev;
- prispevalo k poročilu o strateškem predvidevanju za leto 2023, ki temelji na poročilu o znanosti za politiko o družbenih in gospodarskih odločitvah pri prehodih na trajnostni razvoj;
- ustanovilo atlas migracij, ki vsebuje podatke o migracijah in tematski razdelek o osebah, razseljenih iz Ukrajine po ruski vojni agresiji.

3. IZVAJANJE IN SPREMLJANJE PROGRAMOV OBZORJE EVROPA IN EURATOMA

3.1 Obzorje Evropa v letu 2023 – glavne točke in novosti

Komisija je marca spremenila „glavni“ delovni program Obzorje Evropa za obdobje 2023–2024, da bi dodatno spodbudila raziskave in inovacije za podporo civilne varnosti za družbo in energije iz obnovljivih virov, ter povečala proračun za delovni program za približno 55 milijonov EUR na skupno več kot 13,5 milijarde EUR.

Komisija je uvedla novo merilo za upravičenost v zvezi z načrti za enakost spolov in ustvarila novo nagrado EU za vodilne na področju enakosti spolov.

Pridruževanje programu Obzorje Evropa

Leta 2023 je število pridruženih držav naraslo na 17. Januarja 2024 je Združeno kraljestvo postalo 18. pridružena država.

Nova Zelandija se je pridružila retroaktivno od 1. januarja 2023 in je prva pridružena država, ki ni geografsko blizu EU.

Voditelji na vrhu EU-Kanada so napovedali zaključek vsebinskih pogajanj. Sporazum o pridružitvi Kanade programu Obzorje Evropa naj bi bil podpisan sredi leta 2024.

Komisija je novembra potrdila skupni dogovor, ki sta ga v pogajanjih dosegli EU in Švica in je omogočil pripravljalne pogovore o pridružitvi Švice.

Začetek uradnih pridružitvenih pogajanj z Republiko Korejo je bil napovedan na majskem vrhu EU-Koreja.

Na tehnični ravni so se nadaljevale razprave z Japonsko in Singapurjem o možnostih za pridružitev programu Obzorje Evropa.

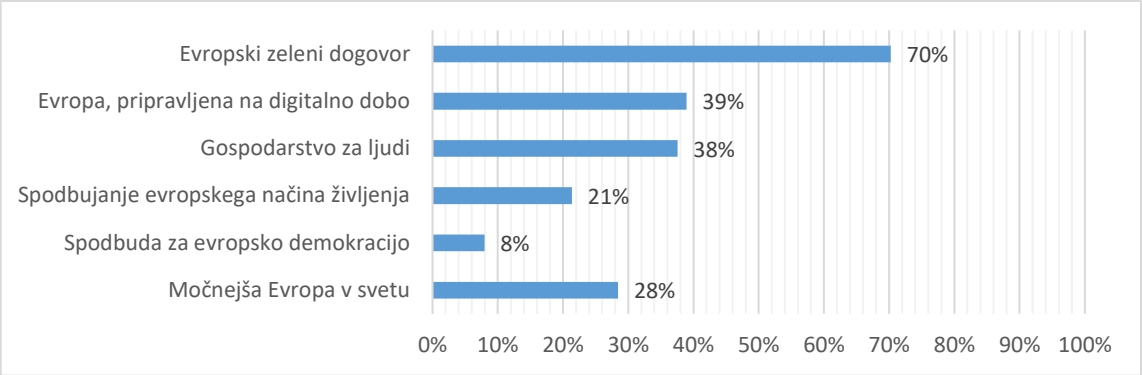
3.2 Podatki o spremljanju programa Obzorje Evropa

Razpisi za zbiranje predlogov in teme

Vir: Podatki iz sistema Call Passport System (CPS), pridobljeni 9. januarja 2024

284 razpisov za zbiranje predlogov, objavljenih do konca leta 2023 v okviru glavnih delovnih programov Obzorje Evropa za obdobji 2021–2022 in 2023–2024, je zajemalo skupaj 1 581 raziskovalnih tem s proračunom v višini 25,6 milijarde EUR. Do konca leta 2023 je bilo v celoti ocenjenih 77 % teh razpisov.

Cilj predlaganih tem je bil pritegniti raziskovalne in inovacijske projekte, ki bi pripomogli k obravnavanju prednostnih nalog Komisije za obdobje 2019–2024. Pri približno 28 % temah je bilo zaželeno ali zahtevano mednarodno sodelovanje.

Slika 1: Odstotek tem, ki obravnavajo prednostne naloge politike Komisije

V delovnem programu Evropskega raziskovalnega sveta so bili objavljeni štirje razpisi za nepovratna sredstva za pionirske raziskave s skupnim proračunom 2,12 milijarde EUR. Razpisi so bili objavljeni in v celoti ocenjeni.

Nazadnje, Evropski svet za inovacije je odprl priložnosti za financiranje za prodorne inovatorje v vrednosti približno 1,6 milijarde EUR s tremi glavnimi shemami financiranja: Iskalec Evropskega sveta za inovacije (343 milijonov EUR), program EIC za financiranje prehoda (128 milijonov EUR) in Pospeševalec Evropskega sveta za inovacije (1,13 milijarde EUR).

Predlogi projektov in stopnje uspešnosti

Vir: podatki o predlogih podatkovnega portala programa Obzorje z dne 2. januarja 2024

Program je še naprej vzbujal veliko zanimanje, saj je bilo v obdobju 2021–2023 predloženih približno **64 000 upravičenih predlogov**[1]. Splošna kakovost predlogov je ostala stabilna, saj je polovica upravičenih predlogov (33 637 oziroma 52,6 %) dosegla ocenjevalni prag in so jih zunanji strokovnjaki ocenili kot visokokakovostne.

Stopnja uspešnosti predlogov se je povečala na 17,3 % (s 15,9 % ob koncu leta 2022 in 11,9 % v okviru programa Obzorje 2020). Za financiranje je bilo izbranih več kot 11 000 predlogov v skupni vrednosti 32,6 milijarde EUR.

Vendar dve tretjini (67,2 %) vseh visokokakovostnih predlogov še vedno nista financirani. Za financiranje vseh visokokakovostnih predlogov, predloženih v obdobju 2021–2023, bi bil potreben dodaten proračun v višini približno 54,4 milijarde EUR.

Odobrena nepovratna sredstva

Vir: podatki o projektih podatkovnega portala programa Obzorje z dne 2. januarja 2024

Po oceni predlogov je bilo na podlagi **10 674 sporazumov o nepovratnih sredstvih** dodeljenih **30,8 milijarde EUR**. Nekateri sporazumi o nepovratnih sredstvih so bili ob koncu leta 2023 še vedno v pripravi. Povprečna višina nepovratnih sredstev je 2,9 milijona EUR, kar je več kot v okviru programa Obzorje 2020 (1,8 milijona EUR).

[1] Samo v okviru razpisov, ki so zaključeni in v celoti ocenjeni.

Povprečna vrednost sredstev EU, dodeljenih kot nepovratna sredstva za enega upravičenca (44 % nepovratnih sredstev), znaša približno 1,2 milijona EUR, povprečna vrednost sredstev EU, dodeljenih kot nepovratna sredstva za sodelovanje, pa približno 4,2 milijona EUR (56 % nepovratnih sredstev). Nepovratna sredstva za sodelovanje v povprečju vključujejo 11 udeležencev.

Programski del	Upravičeni predlogi	Izbrani predlogi	Stopnja uspešnosti predlogov (% upravičenih)	Prispevek EU, zaprošen v izbranih predlogih (v milijonih EUR)	Podpisani sporazumi o nepovratnih sredstvih	Prispevek EU v podpisanih sporazumih o nepovratnih sredstvih (v milijonih EUR)	Povprečna velikost projekta (udeleženci)	Povprečna vrednost nepovratnih sredstev (v milijonih EUR)
Steber I – Odlična znanost								
Evropski raziskovalni svet	22 856	3 235	14,2 %	5 621	2 903	4 990	1,2	1,7
Ukrepi Marie Skłodowske-Curie	17 914	2 947	16,5 %	1 684	3 090	1 719	4	0,6
Raziskovalne infrastrukture	233	130	55,8 %	870	132	873	22,5	6,6
Steber II – Globalni izzivi in evropska industrijska konkurenčnost								
sklop 1 – Zdravje	2 012	438	21,8%	3 469	439	3 408	15,5	7,8
sklop 2 – Kultura, ustvarjalnost in vključujoča družba	1 591	246	15,5 %	815	225	667	11,8	3,0
sklop 3 – Civilna varnost za družbo	650	94	14,5 %	424	100	428	16,7	4,3
Sklop 4 – Digitalno področje, industrija in vesolje	4 419	906	20,5 %	5 568	891	5 223	14,2	5,9
Sklop 5 – Podnebje, energija in mobilnost	3 834	852	22,2 %	6 704	837	6 228	16,7	7,4
Sklop 6 – Hrana, biogospodarstvo, naravni viri, kmetijstvo in okolje	2 221	582	26,2 %	3 637	540	3 002	18	5,6
Steber III – Inovativna Evropa								
Evropski svet za inovacije*	5 631	843	15,0 %	1 356	830	2 165	3,2	2,6
Evropski inovacijski ekosistemi	1 148	247	21,5 %	232	250	224	3	0,9
Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo**	21	18	85,7 %	1 173	17	913	9,7	podatek ni na voljo
Širitev sodelovanja in krepitev evropskega raziskovalnega prostora								
Širitev sodelovanja in razširjanje odličnosti	1 135	404	35,6 %	807	344	796	4,1	2,3
Reforma in izboljšanje evropskega sistema raziskav in inovacij	233	84	36,1 %	251	76	166	12,2	2,2

Skupaj za program Obzorje Evropa	**63 898**	**11 026**	**17,3 %**	**32 610**	**10 674**	**30 802**	**6,8**	**2,9**

Preglednica 1: Predlogi in podpisani sporazumi o nepovratnih sredstvih po stebrih in delih programa (vir: podatki o raziskovalnih in inovacijskih predlogih in projektih z dne 2. januarja 2024)
**Številke za Pospeševalec EIC so nepopolne (število predlogov) ali manjkajo (zadržan prispevek EU, razpisi za obdobje 2021–2022)*
*** Podatki se nanašajo samo na nepovratna sredstva za skupnosti znanja in inovacij v okviru EIT.*

Obravnavanje prednostnih nalog politike EU

Vir: Izjava o programu Obzorje Evropa

Raziskave in inovacije imajo pomembno vlogo pri pospeševanju zelenega prehoda. Dosedanji podatki o predhodnem spremljanju skupaj z ocenjenimi podatki za leto 2023 kažejo, da bo do konca leta 2023 podnebni prispevek programa Obzorje Evropa znašal skoraj 35 %. Prve naknadne ocene kažejo, da se je poraba za biotsko raznovrstnost povečala s 7,9 % v letu 2021 na 8,7 % v letu 2023.

Naložbe programa Obzorje Evropa v digitalno preobrazbo za obdobje 2021–2023 so ocenjene na do 14 053,2 milijona EUR oziroma 40 % proračuna programa Obzorje Evropa za ta leta.

V letu 2023 je bilo 50 milijonov EUR dodeljenih projektom, katerih glavni cilj je izboljšati enakost spolov, približno 1,7 milijarde EUR pa projektom, ki na nek način prispevajo k enakosti spolov.

Vložniki in upravičenci

Vir: podatki o projektih podatkovnega portala programa Obzorje z dne 2. januarja 2024

Projekti, podpisani v prvih treh letih programa, vključujejo približno 21 894 različnih udeležencev iz **163 različnih držav**, od tega 34,1 % malih in srednjih podjetij (MSP).

Približno 82,3 % upravičenih vlog je iz držav članic, skoraj 25 % teh vlog pa iz držav s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti.

Subjekti s sedežem v pridruženih državah so vložili 6,1 % vseh vlog, subjekti s sedežem v tretjih državah pa 11,7 % vlog, od katerih so jih polovico vložile organizacije s sedežem v Združenem kraljestvu.

Skupina držav	Vloge v sklopu upravičenih predlogov	% skupnega števila vlog	Stopnja uspešnosti uporabe	Udele-žba v podpisanih sporazumih o nepovratnih sredstvih	% vseh udeležb	Prispevek EU v podpisanih sporazumih o nepovratnih sredstvih (v milijonih EUR)	% skupnega prispevka EU v podpisanih sporazumih o nepovratnih sredstvih
Države članice	268 153	82,3%	22,1%	61 008	84,3%	28 334	92 %
Države, ki ne potrebujejo izboljšanja raziskovalne odličnosti	*205 413*	*63,0 %*	*22,8 %*	*48 378*	*66,9 %*	*24 141*	*78,4 %*

Države s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti	*62 740*	*19,3 %*	*19,8 %*	*12 630*	*17,5 %*	*4 193*	*13,6 %*
Pridružene države	19 761	6,1 %	19,6 %	3 929	5,4 %	2 024	6,6 %
Tretje države	37 999	11,7 %	21,6 %	7 392	10,2 %	444	1,4 %
SKUPAJ	**325 913**	**100 %**	**21,9 %**	**72 329**	**100 %**	**30 802**	**100 %**

Preglednica 2: Izvor vlagateljev

Največji delež udeležencev predstavljajo visokošolske institucije (33,5 %), subjekti zasebnega sektorja (30,5 %) in raziskovalne organizacije (22,5 %).

Število **novih udeležencev** programa se je **povečalo** s 36 % v letu 2022 na 47 %.

Na splošno je bilo subjektom s sedežem v državah članicah dodeljenih 28,3 milijarde EUR (92 % sredstev). Subjektom v državah s potencialom za izboljšanje raziskovalne odličnosti je bilo dodeljenih 13,6 % sredstev. Subjektom s sedežem v pridruženih državah je bilo dodeljenih več kot 2 milijardi EUR (6,6 %), tistim s sedežem v nepridruženih tretjih državah pa 444 milijonov EUR (1,4 %).

MSP so prejela 20,6 % dodeljenega proračuna programa Obzorje Evropa (6,6 milijarde EUR), od tega 5,34 milijarde EUR v obliki nepovratnih sredstev (17 % dodeljenih nepovratnih sredstev proračuna programa Obzorje Evropa) in 1,26 milijarde EUR v obliki neposrednih naložb prek sklada Evropskega sveta za inovacije.

Prvi rezultati

Vir podatkov: podatki o ključnih poteh do učinkov z dne 2. januarja 2024

Več kot 59 000 raziskovalcev je prejelo podporo za izpopolnjevalne dejavnosti v okviru programa Obzorje Evropa; od tega je 45 % žensk. Tri leta po začetku programa so financirani projekti (489 projektov oziroma 4,5 % vseh projektov v izvajanju) začeli prinašati rezultate. V okviru projektov je bilo doslej ustvarjenih 2 843 strokovno pregledanih publikacij in 1 804 inovativnih rezultatov. V času te analize je bilo zaključenih le 174 projektov (1,6 %).

Poudarek na evropskih partnerstvih

Vir podatkov: podatki o projektih podatkovnega portala programa Obzorje z dne 2. januarja 2024

Do konca leta 2023 je bilo vzpostavljenih 44 od 49 partnerstev, opredeljenih v prvem strateškem načrtu programa Obzorje Evropa za obdobje 2021–2024.

V okviru **desetih aktivnih skupnih podjetij** (institucionalizirana partnerstva na podlagi člena 187 PDEU) je bilo podpisanih 345 sporazumov o nepovratnih sredstvih v skupni vrednosti **2,9 milijarde EUR** (9,5 % sredstev iz programa Obzorje Evropa, dodeljenih v obdobju 2021–2023). V partnerstva je vključenih približno 3 000 različnih organizacij, od katerih sta dve tretjini zasebnih podjetij, 40 % pa MSP. Upravičenci so prispevali dodatnih 2,75 milijarde EUR, kar predstavlja 50 % naložb v projekte. Novembra se je osamosvojilo partnerstvo evropskih držav in držav v razvoju na področju kliničnega preskušanja v korist

globalnega zdravja, zasnovano za preučevanje bolezni, povezanih z revščino, in zapostavljenih nalezljivih bolezni.

Kar zadeva **sofinancirana partnerstva,** so bili podpisani sporazumi o nepovratnih sredstvih z osmimi konzorciji upravičencev v okviru stebra II in enim konzorcijem v okviru stebra III v skupnem znesku 680 milijonov EUR. V pripravi je bilo še osem dodatnih partnerstev. Partnerji so prispevali med 50 % in 70 % sredstev (dodatne 1,65 milijarde EUR) za raziskave in inovacije.

S **3,1 milijarde EUR** iz programa Obzorje Evropa (približno 10 %) so bila podprta skupaj načrtovana partnerstva, poleg tega so projektni partnerji dodali **0,5 milijarde EUR**. V obdobju 2021–2023 je bilo financiranih 460 projektov, v katerih je sodelovalo 3 879 različnih organizacij, od katerih je bila tretjina MSP.

Poudarek na Evropskem inštitutu za inovacije in tehnologijo (EIT)

V letu 2023 so bili med drugim doseženi naslednji rezultati:

- 1 576 oseb je dokončalo magistrski ali doktorski študijski program z znakom EIT;
- študenti, vpisani v programe EIT, so ustanovili 72 zagonskih podjetij, na podlagi inovacijskih projektov EIT pa je bilo ustanovljenih 97 zagonskih podjetij;
- 945 zagonskih podjetij je prejelo podporo Skupnosti znanja in inovacij v okviru EIT;
- skupnosti znanja in inovacij v okviru EIT so na trg dale 301 inovativen proizvod ali storitev.

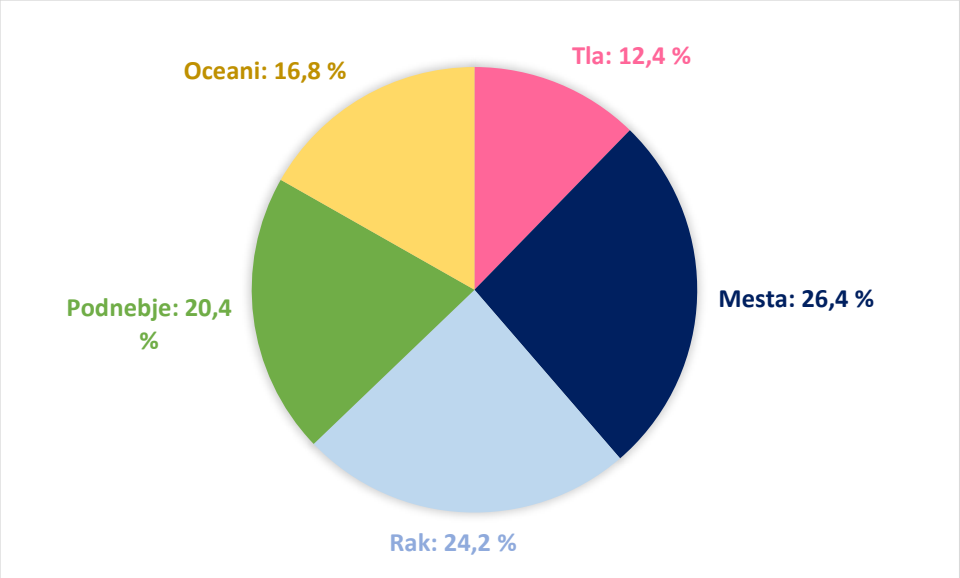
Poudarek na misijah EU

Vir: podatki o predlogih in projektih programa Obzorje z dne 2. januarja 2024

Ocena misij EU je bila dokončana in predstavljena v prvem sporočilu z analizo postopka izbora, upravljanja, proračuna, osredotočenosti in dosedanjega napredka.

Do konca leta 2023 je bilo objavljenih, zaključenih in v celoti ocenjenih 36 razpisov za misije. Na razpise za zbiranje predlogov je prispelo 856 upravičenih predlogov, od katerih jih je bilo 215 izbranih za financiranje v skupnem znesku 1,7 milijarde EUR.

Podpisanih je bilo 173 sporazumov o nepovratnih sredstvih iz programa Obzorje Evropa za 2 386 udeležencev, v skupnem znesku 1,43 milijarde EUR, razdeljenih[2] med pet misij, kot je prikazano v diagramu:

Slika 2: Nepovratna sredstva za misijo v %

Čeprav je še prezgodaj, da bi v celoti ocenili učinek petih ciljnih misij, je o nekaterih izbranih dosežkih že mogoče poročati:

- Za misijo Prilagajanje podnebnim spremembam je bila vzpostavljena platforma za izvajanje, s katero se zagotavlja storitve 311 regijam in lokalnim organom. Začelo

[2]Zneski za horizontalne ali skupne projekte med misijami so enakomerno porazdeljeni med misije, h katerim prispevajo navedeni projekti.

se je prvih 21 projektov, v katerih so obravnavana vprašanja, kot so preizkušanje in predstavitev rešitev za odpornost proti podnebnim spremembam.

- Do začetka decembra se je več kot 2 000 posameznikov in 370 organizacij zavezalo, da bodo podprli misijo Evropski dogovor o tleh. Za financiranje je bilo izbranih še 20 predlogov, vključno s prvimi živimi laboratoriji.
- V okviru misije Obnova naših oceanov in voda je začel delovati storitveni portal misije. Za skoraj 600 ukrepov je bila podpisana listina misije.
- Pri misiji Podnebno nevtralna in pametna mesta je bil dosežen pomemben mejnik, ko je bila prvim desetim sodelujočim mestom podeljena oznaka misije.

3.3 Poglobljena analiza: poročila o spremljanju programa Obzorje in druge študije

Komisija je objavila poročilo in informativni pregled o sodelovanju novih udeležencev v okvirnih programih EU za raziskave in inovacije ter informativni pregled o ključnih podatkih o izvajanju programa Obzorje Evropa za obdobje 2021–2022. Objavila je tudi poročila o tem, kako so programi za raziskave in inovacije prispevali k Medvladni platformi za znanstveno politiko o biotski raznovrstnosti in ekosistemskih storitvahin Medvladnemu panelu za podnebne spremembe.

3.4 Razširjanje in izkoriščanje rezultatov

V programu so se še naprej uporabljala uveljavljena orodja za razširjanje – platforma za rezultate programa Obzorje, spodbujanje rezultatov programa Obzorje, CORDIS, podatkovni portal programa Obzorje in inovacijski radar EU za zagotovitev uporabnih rezultatov.

Izvedene so bile tudi nadaljnje dejavnosti razširjanja informacij:

- Komisija je podelila nagrado za inovacije na področju varnosti za leto 2023, s katero so bili nagrajeni izjemni primeri uporabe raziskav in inovacij na področju varnosti državljanov EU.
- Na 20 dogodkih o različnih temah, od biološkega terorizma do odpornosti na nesreče v okviru Skupnosti za evropske raziskave in inovacije za varnost so se srečali oblikovalci politik, raziskovalci ter predstavniki industrije in civilne družbe za izmenjavo mnenj, vključno z razširjanjem rezultatov raziskav na področju varnosti.
- V sistemu spremljanja in obveščanja za raziskave in inovacije na področju prometa so bili analizirani rezultati evropskih projektov raziskav in inovacij na področju mobilnosti in prometa.
- Da bi obeležila evropsko leto spretnosti, je Komisija objavila zbirko rezultatov Cordis, v kateri je predstavljeno delo v 13 raziskovalnih projektih, financiranih v okviru programa Obzorje 2020, na področju usposabljanja, preusposabljanja in izpopolnjevanja.
- V marcu je imelo v okviru pobude *Znanost je čudovita* 4 000 učencev iz vse Evrope priložnost, da so sodelovali z vodilnimi znanstveniki.
- Septembra je v 26 državah potekala evropska noč raziskovalcev, ki je privabila več kot 1,5 milijona obiskovalcev, na njej pa so prikazovali vpliv znanosti na vsakdanje življenje ljudi.
- Maja se je z dogodkom na visoki ravni zaključil projekt *Glas državljanov za podnebni prehod EU*, katerega rezultat so nacionalni in evropski časovni načrti, v katerih so opredeljeni posebni ukrepi, ki jih je treba sprejeti ob aktivnem sodelovanju državljanov.

3.5 Izvajanje in spremljanje programa Euratoma za obdobje 2021–2025

a) Neposredni jedrski ukrepi, ki jih izvaja JRC

Skupno raziskovalno središče je podprlo odziv Evropske komisije na rusko vojno agresijo proti Ukrajini s spremljanjem radioaktivnosti okolja, jedrske varnosti in pripravljenostjo odzivanja na izredne dogodke.

JRC je sodelovalo z Agencijo OECD za jedrsko energijo ter prispevalo k poročilom in študijam primerov o malih jedrskih reaktorjih in njihovi morebitni prihodnji vlogi pri razogljičenju.

Na področju dejavnosti v zvezi s terapijo alfa za zdravljenje raka je JRC skupaj z Univerzo v Pretoriji organiziralo Mednarodni simpozij o ciljni terapiji Alfa TAT12.

JRC je v okviru svojih dejavnosti predvidevanja izvedlo pregled perspektiv na področju jedrske varnosti in zaščite, ki je objavljen v letnem poročilu.

Objavilo je 111 strokovno pregledanih člankov z jedrskih področij, kot so varnost izrabljenega jedrskega goriva, materiali, ravnanje z radioaktivnimi odpadki, uporaba v medicini ali merjenje sevanja v okolju. V okviru programa Evropskega centra za usposabljanje na področju jedrske varnosti je državam članicam zagotovilo tudi 13 tečajev usposabljanja.

b) Posredni ukrepi programa Euratoma za raziskave in usposabljanje (nepovratna sredstva)

Komisija je marca sprejela delovni program Euratoma za obdobje 2023–2025, na podlagi katerega je za raziskave za zanesljivo oskrbo EU z energijo ob zagotavljanju najvišjih varnostnih standardov na voljo 132 milijonov EUR. Na otvoritveni prireditvi je Komisija podpisala izjavo o malih modularnih reaktorjih v EU za leto 2030:raziskave in inovacije ter izobraževanje in usposabljanje, v kateri je poudarjena ključna vloga raziskav in inovacij, izobraževanja in usposabljanja za razvoj malih modularnih reaktorjev.

Avgusta je bil v okviru projekta EURAMED Rocc-n-Roll, ki se financira s sredstvi Euratoma, predstavljen časovni načrt za strateške raziskave o uporabi ionizirajočega sevanja v medicini za boljše in individualizirano zdravstveno varstvo; to je eden od temeljev evropskega *načrta za boj proti raku* in misije proti raku.

Konzorcij EUROfusion, ki ga sofinancira Euratom, je dosegel raziskovalne cilje svoje tretje eksperimentalne kampanje z devterijem in tritijem v fuzijski napravi Skupni evropski torus. V eksperimentih so raziskovali fuzijske procese in načine nadzorovane proizvodnje fuzijske energije v podobnih pogojih, kot v prihodnjih fuzijskih elektrarnah.

Komisija je septembra objavila razpis za nagrado simpozija o fuzijski tehnologiji SOFT Innovation Prize za leto 2024, s katero se priznavajo in predstavljajo inovacije na področju raziskav fuzije ter nagrajujejo odlične raziskave.

4. OBETI ZA LETO 2024

Komisija bo leta 2024 sprejela naslednji strateški načrt programa Obzorje Evropa za obdobje 2025–2027, v katerem bodo opredeljene prednostne naloge na področju raziskav in inovacij za drugo polovico programa Obzorje Evropa. Na njegovi podlagi bo pripravljen osnutek delovnega programa Obzorje Evropa za leto 2025.

Komisija bo leta 2024 še naprej spodbujala misije in partnerstva EU ter dejavnosti raziskav in inovacij programa Obzorje Evropa. Tako bo na primer na Evropskih dnevih raziskav in inovacij obeležila 40 let okvirnih programov EU za raziskave in inovacije ter njihovo vlogo pri ustvarjanju svetlejše prihodnosti.